

Memorandwm Esboniadol ar gyfer Gorchymyn Senedd Cymru
(Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020

Lluniwyd y Memorandwm Esboniadol hwn gan Swyddfa'r Prif Weinidog ac fe'i gosodir gerbron Senedd Cymru ar y cyd â'r is-ddeddfwriaeth uchod ac yn unol â Rheol Sefydlog 27.1

Datganiad y Gweinidog/Dirprwy Weinidog

Yn fy marn i, mae'r Memorandwm Esboniadol hwn yn rhoi darlun teg a rhesymol o effaith ddisgwyliedig Gorchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020

Mark Drakeford AS
Prif Weinidog Cymru
24 Tachwedd 2020

RHAN 1

Disgrifiad

1. Cyn pob etholiad yn y Senedd, caiff Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007,¹ sy'n nodi'r modd y caiff yr etholiad a'r ymgyrch etholiadol eu cynnal ac sy'n cynnwys darpariaeth ar gyfer her gyfreithiol, ei adolygu a'i ddiwygio i ystyried unrhyw newidiadau polisi neu ddeddfwriaethol ers yr etholiad diwethaf.
2. Mae'r Gorchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020 drafft yn amlinellu diwygiadau i Orchymyn 2007 yn barod ar gyfer etholiad cyffredinol y Senedd yn 2021.

Materion o ddiddordeb arbennig i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad

3. Mae Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007 wedi'i ddiwygio'n flaenorol gan Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2010, Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Llofnodion Newydd i Bleidleiswyr Absennol) 2013 ac yn fwyaf diweddar ddwywaith yn 2016 gan Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2016 a Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) (Rhif 2) 2016. Felly, dyma fydd y pumed set o ddiwygiadau i Orchymyn 2007.
4. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i sicrhau bod y gyfraith yng Nghymru yn hygyrch, yn dryloyw ac yn hawdd ei defnyddio. Rydym yn cydnabod bod angen diweddarau a chydgrynhai cyfraith etholiadol. Nid yw Gorchymyn 2007 yn ddwyieithog ar hyn o bryd ychwaith (er bod rhai o'r ffurflenni yn yr Atodlenni iddo yn ddwyieithog). Bwriadwn adolygu Gorchymyn 2007 ymhellach ar ôl yr etholiadau gyda'r nod o'i gydgyrnhai mewn pryd ar gyfer etholiadau 2026.

Y cefndir deddfwriaethol

5. Bydd y diwygiadau arfaethedig i Orchymyn 2007 yn cael eu gwneud o dan adran 13 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006.²
6. Mae Gorchymynion a diwygiadau blaenorol wedi cael eu gwneud gan Ysgrifennydd Gwladol Cymru. Yn dilyn deddfu Ddeddf Cymru 2017 mae'r pŵer i wneud darpariaeth ar gyfer cynnal etholiadau'r Senedd wedi cael ei drosglwyddo i Weinidogion Cymru i raddau helaeth.

¹ Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007
<https://www.legislation.gov.uk/cy/uksi/2007/236/contents/made>

² Adran 13 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006
<https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2006/32/section/13/2018-04-01>

7. Gwnaed y Gorchymyn Ymddygiad yn wreiddiol o dan adran 11 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 1998 (a ragflaenai adran 13 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006) ond o ganlyniad i baragraff 8 i Atodlen 11 i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 caiff ei drin fel pe bai wedi ei wneud o dan adran 13 o'r Ddeddf honno.

Adran 13

8. Mae adran 13 bellach yn darparu bod "*the Welsh Ministers may by order make provision that would be within the legislative competence of the Senedd, if included in an Act of the Senedd, as to:*
 - (a) *the conduct of elections of Members of the Senedd,*
 - (b) *the questioning of an election of Members of the Senedd and the consequences of irregularities, and*
 - (c) *the return of a Member of the Senedd otherwise than at an election.*
9. Bydd Gorchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020 yn cael ei wneud o dan y weithdrefn gadarnhaol ddrafft.

Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael

10. Mae Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007 yn nodi'r rheolau manwl ar gyfer cynnal etholiadau i Senedd Cymru. Mae'n nodi'r ffordd y mae'r etholiad a'r ymgyrch etholiadol yn cael eu cynnal, ac mae'n cynnwys darpariaethau ar gyfer her gyfreithiol i etholiad. Mae hefyd yn cynnwys darpariaethau sy'n ymwneud â chasglu a chadw dynodwyr personol ar gyfer pleidleiswyr drwy'r post neu bleidleiswyr drwy ddirprwy a gofynion mewn perthynas ag ymgeisio am gael bod yn bleidleisiwr absennol ac ymdrin â cheisiadau o'r fath.
11. Adolygir Gorchymyn 2007 ac mae wedi cael ei ddiwygio, yn gyffredinol, cyn pob etholiad cyffredinol i'r Senedd. Fel arfer, caiff diwygiadau i'r Gorchymyn eu gwneud i adlewyrchu unrhyw newidiadau polisi neu ddeddfwriaethol perthnasol sydd wedi digwydd ers yr etholiad blaenorol. Maent hefyd yn gwneud unrhyw ddiweddariadau technegol a/neu fân-ddiweddariadau perthnasol megis diwygiadau i derfynau penodol ar wariant ymgeiswyr.
12. Mae llawer o'r diwygiadau i Orchymyn 2007 a nodir yng Ngorchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020 yn dechnegol eu natur ac mae'n ofynnol iddynt adlewyrchu penderfyniadau polisi a newidiadau deddfwriaethol sydd eisoes wedi bod yn destun ystyriaeth o sylwedd. Yn benodol, mae'r rhan fwyaf yn codi o ganlyniad i newidiadau i'r etholfraint a'r trefniadau anghymhwysu a wnaed gan Ddeddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020,³ yn benodol ymestyn yr etholfraint i bleidleiswyr

³ Deddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020

<https://www.legislation.gov.uk/cy/anaw/2020/1/contents/enacted/welsh>

16 a 17 oed ac i ddinasyddion tramor cymwys, a rhai diwygiadau canlyniadol sy'n deillio o'r darpariaethau anghymhwys ac enwi.

13. Mae diwygiadau eraill yn fwy sylweddol ac maent yn adlewyrchu newidiadau a wnaed mewn ardaloedd eraill yn y Deyrnas Unedig i ganiatáu i ymgeiswyr ddewis peidio â chyhoeddi eu cyfeiriad cartref mewn etholiad, ynghyd â'r mater o dalu swyddogion canlyniadau am wasanaethau a roddwyd, yn ogystal â diweddariadau cyffredinol eraill sy'n adlewyrchu newidiadau ers i'r Gorchymyn Diwygio diwethaf gael ei wneud.
14. Diben Gorchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020, a'r effaith y bwriedir iddo ei chael, felly, yw diwygio Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007 i adlewyrchu'r newidiadau polisi neu ddeddfwriaethol perthnasol sydd wedi digwydd ers etholiad cyffredinol y Senedd yn 2016 er mwyn paratoi ar gyfer etholiad cyffredinol y Senedd yn 2021.

Ymgynghori

15. Ar 15 Mehefin 2020, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ymgynghoriad 12 wythnos ar y Gorchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020 drafft. Ceisiodd yr ymgynghoriad farn ynghylch a oedd unrhyw agweddau eraill ar Orchymyn 2007 yr oedd angen eu diweddaru neu eu diwygio yn ogystal â sylwadau ar y diwygiadau arfaethedig eu hunain. Diben yr ymgynghoriad oedd sicrhau bod y materion perthnasol wedi'u nodi a bod y diwygiadau a ddeilliai o hynny yn glir ac yn ddichonadwy.
16. Gofynnwyd am farn randdeiliaid am y darpariaethau yn y Gorchymyn drafft mewn perthynas â'r materion a ganlyn:
 - Newid enw'r Senedd (i adlewyrchu Rhan 2 o Ddeddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020)
 - Ymestyn etholfraint y Senedd i bobl ifanc 16 a 17 oed a darpariaethau cysylltiedig (i adlewyrchu Rhan 3 o Ddeddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020)
 - Ymestyn etholfraint y Senedd i ddinasyddion tramor cymwys (i adlewyrchu Rhan 3 o Ddeddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020)
 - Anghymhwys (i adlewyrchu Rhan 4 o Ddeddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020)
 - Cyhoeddi cyfeiriadau Ymgeiswyr
 - Taliadau gan Swyddogion Canlyniadau ac iddynt
 - Darpariaeth er mwyn i godau a wneir gan Weinidogion Cymru gael eu cymhwyso i etholiadau'r Senedd, yn hytrach na chodau'r DU a wneir gan yr Ysgrifennydd Gwladol

Daeth y newidiadau deddfwriaethol sy'n ymwneud â newid enw'r Senedd, yr etholfraint a'r trefniadau mewn perthynas ag anghymhwys i effaith yn Neddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020. Mae Gorchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020 yn ymgorffori'r diwygiadau gofynnol hyn o ganlyniad i Ddeddf 2020 yng Ngorchymyn Cynulliad

Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007. Ceisiodd yr ymgynghoriad farn am yr angen i newid y darpariaethau yng Ngorchymyn 2007, fel y cyflwynwyd gan Ddeddf 2020. Nid oedd yr ymgynghoriad yn cynnwys ymgynghori ar rinweddau polisiau yr ymgynghorwyd a dadleuwyd yn eu cylch eisoes.

17. Tynnwyd sylw hefyd yn y ddogfen ymgynghori at faterion a oedd yn cael eu hystyried:

- Darpariaeth i sicrhau bod y rheolau yn y Gorchymyn ar gyfer cofnodion pleidleiswyr absennol a'r rheolau ar gyfer diogelu gwybodaeth am y rheini sydd wedi cyrraedd 14 a 15 oed yn Neddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020 yn gweithredu'n effeithiol gyda'i gilydd.
- Darpariaeth i bleidiau gwleidyddol ddefnyddio'r term "Cymru" neu "Welsh" ar bapurau cofrestru a phleidleisio i sicrhau y gellir gwahaniaethu rhwng canghennau datganoledig o bleidiau gwleidyddol y DU gyfan ac er mwyn osgoi dryswch i bleidleiswyr.

18. Roedd y ddogfen ymgynghori hefyd yn nodi cynigion i osod Gorchymyn cyfunol ar wahân ar gyfer etholiadau Llywodraeth Leol a'r Senedd mewn perthynas ag eithrio treuliau sy'n ymwneud ag anabledd a chyfieithu er mwyn sicrhau y ceir dull cyson ar draws etholiadau datganoledig Cymru. Cafodd Gorchymyn Cynrychiolaeth y Bobl (Eithrio Treuliau Etholiad) (Cymru) (Diwygio) 2020 ei osod ar 19 Hydref 2020.

19. Daeth yr ymgynghoriad i ben ar 8 Medi 2020. Yn ogystal â bod ar gael i'r cyhoedd ei weld ar wefan Llywodraeth Cymru, cysylltwyd yn uniongyrchol â nifer wedi'i dargedu o randdeiliaid â buddiant uniongyrchol yn y cynigion drwy e-bost ar y diwrnod y cyhoeddwyd yr ymgynghoriad i godi ymwybyddiaeth o'r ymgynghoriad a chaniatáu cyn gymaint o amser â phosibl iddynt ymateb.

20. Ymgynghorwyd â'r Comisiwn Etholiadol drwy gydol y broses o lunio Gorchymyn drafft 2020. Mae hyn yn unol ag Adran 7 o Ddeddf Pleidiau Gwleidyddol, Etholiadau a Refferenda 2000 sy'n ei gwneud yn ofynnol i ymgynghori â'r Comisiwn Etholiadol cyn y gellir gwneud Gorchymyn o dan adran 13 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006.

21. Ymgynghorwyd hefyd â Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth yn unol ag Erthygl 36 (4) o'r Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data sy'n ei gwneud yn ofynnol i ymgynghori â Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth wrth ddatblygu cynigion polisi sy'n ymwneud â phrosesu data personol.

22. Derbyniwyd cyfanswm o 14 o ymatebion o sylwedd i'r ymgynghoriad.

23. Gwnaed y newidiadau a ganlyn i'r Gorchymyn ar ôl yr ymgynghoriad:

Cyflwyno Pleidiau Gwleidyddol ar Bapurau Enwebu a Phleidleisio

24. Ychwanegwyd darpariaeth i bleidiau gwleidyddol ddefnyddio'r term "Cymru" neu "Welsh" ar bapurau enwebu a phleidleisio i sicrhau y gellir gwahaniaethu rhwng canghennau datganoledig o bleidiau gwleidyddol y DU gyfan ac er mwyn osgoi dryswch i bleidleiswyr. Mater i'r ymgeisydd, ac opsiwn yn ôl disgresiwn, yw penderfynu a ddylid mabwysiadu rhagddodiad / ôl-ddodiad ai peidio. Os nad yw enw'r blaid yn Gymraeg nac yn Saesneg, gellir rhoi "Cymru" ar ôl yr enw neu "Welsh" o flaen yr enw.

Taliadau i Swyddogion Canlyniadau

25. Gwnaed darpariaeth i ddileu'r ffioedd personol a dalwyd yn flaenorol i Swyddogion Canlyniadau am wasanaethau a roddwyd ac yn hytrach caniatáu i swm gael ei dalu drwy Swyddogion Canlyniadau am wasanaethau a roddwyd ar gyfer gweinyddu etholiadol gan dimau gweinyddu etholiadol.
26. Bwriad y taliad yw cydnabod statws annibynnol yr holl weinyddwyr etholiadol a'r baich ychwanegol a roddir ar dimau yn ystod etholiadau'r Senedd a'r misoedd blaenorol a chyfrifoldebau a gyflawnir ganddynt sy'n rhagori ar y swyddogaethau prif gyngor a gontractiwyd.
27. Telir y taliad yn uniongyrchol i'r Swyddog Canlyniadau i'w ddsbarthu ymhlith y gweinyddwyr etholiadol yn ôl ei ddisgresiwn, gan ystyried y canllawiau a ddarperir gan Weinidogion Cymru.

Diogelu Data

28. Ychwanegwyd darpariaeth i'w gwneud yn ofynnol i Swyddogion Cofrestru Etholiadol gynnwys, wrth ystyried cofnodion pleidleiswyr absennol, ddarpariaethau yn adran 24 o Ddeddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020 ac erthyglau 8(9) a 12(13) yng Ngorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007.
29. Mae dadansoddiad o'r ymatebion i'r ymgynghoriad ar gael fel rhan o ymateb Llywodraeth Cymru i'r ymgynghoriad, a gyhoeddwyd ar wefan Llywodraeth Cymru:

<https://llyw.cymru/sites/default/files/consultations/2020-11/gorchymyn-drafft-senedd-cymru-cynrychiolaeth-y-bobl-ymatebion.pdf>

6. Asesiad Effaith Rheoleiddiol

30. Mae'r Gorchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020 drafft yn gwneud diwygiadau i Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007.
31. Mae'r diwygiadau hyn yn seiliedig yn bennaf ar bolisiau sydd eisoes wedi bod yn destun ymgynghoriad a dadl o sylwedd. Lle ystyriwyd y polisiau yn yr Asesiadau Effaith Rheoleiddiol ar gyfer Deddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020 a Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru), a gan na

chafwyd unrhyw dystiolaeth wahanol neu ychwanegol, nid oeddem o'r farn bod angen cynnal yr asesiadau hynny eto.

32. Mae'r Memorandwm Esboniadol gan gynnwys yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar gyfer Deddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020 i'w weld drwy ddilyn y ddolen a ganlyn:

<https://senedd.cymru/laid%20documents/pri-ld12142-em-r/pri-ld12142-em-r-w.pdf>

33. Mae'r Memorandwm Esboniadol gan gynnwys yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar gyfer Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) i'w weld drwy ddilyn y ddolen a ganlyn:

<https://senedd.wales/laid%20documents/pri-ld12877-em/pri-ld12877-em-w.pdf>

34. Ystyriwyd Cod Ymarfer Gweinidogion Cymru ar gynnal Asesiadau Effaith Rheoleiddiol mewn perthynas â'r diwygiadau i'r Gorchymyn a wnaed ar ôl yr ymgynghoriad. O ganlyniad, ystyriwyd nad oedd yn angenrheidiol cynnal asesiad effaith rheoleiddiol o'r costau a'r manteision sy'n debygol o ddeillio o gydymffurfio â'r diwygiadau hyn.

35. Mae'r diwygiad sy'n ymwneud â'r taliadau i Swyddogion Canlyniadau a Diogelu Data yn bolisïau a ystyriwyd yn yr Asesiadau Effaith Rheoleiddiol ar gyfer Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) a Deddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020 yn y drefn honno.

36. Mae'r diwygiad sy'n ymwneud â chyflwyno pleidiau gwleidyddol ar bapurau enwebu a phleidleisio yn dod o dan yr eithriad a geir yn y Cod lle mae angen diwygiadau technegol rheolaidd neu ddiwygiadau ffeithiol er mwyn diweddarau rheoliadau.